

VLAAMSCHE WETENSCHAPPELIJKE CONGRESSEN. Toen op het eind van de 19de eeuw prof. J. Mac Leod secretaris was geworden van de Commissie die door het 23ste Nederlandsch Taalen Letterkundig Congres in 1896 ingesteld was om de mogelijkheden van de vernederlandsing der Gentse universiteit te onderzoeken, en men in zijn kring het ontbreken van Nederlandse wetenschappelijke werken als een gemis voelde, organiseerde hij in 1897 te Gent het Eerste Vlaamsch Natuur- en Geneeskundig Congres op 26 september 1897 (3 afdelingen, 23 mededelingen, 101 deelnemers). Zijn doel was a-politiek: het ontstaan van een wetenschappelijke beweging met het Nederlands als voertaal, o.a. ook als factor van volksverheffing en als uiting van wetenschapsbeoefening te stimuleren door het houden van jaarlijkse bijeenkomsten. Toen op het 8ste congres te Antwerpen in 1904 besloten werd de congresactiviteiten sterker in de Vlaamse strijd - als stimulans voor de vernederlandsing van het hoger onderwijs - te betrekken, trok Mac Leod zich terug. In de loop van 1906 werd de vereniging Het Vlaamsch Natuur- en Geneeskundig Congres (voorzitter C. de Bruyne) opgericht, die in september 1906 op het 10de Congres te Brugge officieel naar buiten optrad en voortaan de bijeenkomsten, die intussen ook Noordnederlanders aantrokken, zou organiseren. Op 24 juni 1900 had de op 22 april 1899 te Brussel gestichte Bond der Vlaamsche Rechtsgeleerden (voorzitter J. van der Linden) al het eerste Vlaamsch Rechtskundig Congres gehouden te Antwerpen met een honderdtal deelnemers; ook dit congres (Brussel 1903, Gent 1904, Brugge 1907, Leuven 1909) kreeg mettertijd een sterker oriëntering op de Vlaamse strijd.

Op initiatief van dr. A. van de Perre werd besloten het 14de Natuur- en Geneeskundig Congres samen met het 6de Congres voor Rechtsgeleerdheid en nu ook met het eerste Vlaamsch Taal- en Geschiedkundig Congres (voorzitter Max Rooses, secretaris A. Borms) te Antwerpen te houden op 17-19 september 1910, als een grote wapenschouw van het Vlaams geestelijk leven en tevens om druk uit te oefenen voor de vernederlandsing van de Gentse universiteit. Op 19 september hield Fr. van Cauwelaert voor meer dan 1500 deelnemers zijn bekende rede over Universiteit en Volksleven. Ook in 1913 werden de drie congressen gezamenlijk te Gent gehouden, waar J. Goossenaerts, die intussen secretaris geworden was van de vereniging De Vlaamsche Philologencongressen, bij de organisatie een belangrijke rol speelde.

Na de Eerste Wereldoorlog was het weer de oudste vereniging die de spits afbeet door het organiseren van het 18de Natuur- en Geneeskundig Congres te Antwerpen op 27-28 december 1919, met 27 mededelingen en 350 deelnemers; hier werd ook een afdeling voor ingenieurs opgericht, waaruit later het Technisch Congres zou ontstaan. Onder impuls van dr. Goossenaerts ontstond in 1920 de Gezamenlijke Regelingscommissie, die meer centralisering en samenhang moest scheppen tussen de

tot dan toe zelfstandig naast elkaar werkende drie congressen; secretaris werd Goossenaerts.

Van 1920 af stuwde prof. dr. F. Daels de congressen meer en meer in de richting van de strijd voor de verovering van de Vlaamse universiteit. Intussen waren in 1919 en '20 het Natuurwetenschappelijk Tijdschrift, het Vlaamsch Geneeskundig Tijdschrift en de Technische Gids gesticht, die organisatoren werden van de congressen. In 1921 richtte Daels ook de Bond voor Verpleegkunde en Sociale Geneeskunde op, die het Tijdschrift voor Verpleegkunde, Vroedkunde en Sociale Geneeskunde uitgaf en zijn eerste congresdag te Mechelen hield. In 1922 werd te Brugge, waar de drie oude congressen samen vergaderden, tegelijk met de 2de Congresdag voor Verpleegkunde en Sociale Geneeskunde en het 3de Congres voor Moderne Kunst, de gewoonte ingeluid ook Nederlanders als sprekers uit te nodigen. In 1923 kwam er een Vlaams Economisch Congres bij. Sedert 1924 waren het Natuurwetenschappelijk Tijdschrift, het Vlaamsch Geneeskundig Tijdschrift, het Wis- en Natuurkundig Tijdschrift en het Vlaamsch Diergeneeskundig Tijdschrift, samen met het onafhankelijker Pharamaceutisch Tijdschrift, als congresorganen verenigd in de Natuur- en Geneeskundige Vennootschap; pas in 1941 zou het weer tot een zelfstandiger beheer dezer tijdschriften komen. In 1925 werd besloten de Wetenschappelijke Congressen om de twee jaar te houden door om de beurt - waar het mogelijk was - in Vlaanderen en in Nederland te congresseren. Terwijl gedurende de Tweede Wereldoorlog in Nederland de Filologencongressen geschorst waren, hadden aldaar in 1941 en '43 (beperkte) Natuurwetenschappelijke Congressen plaats.

In 1928 sloot zich de in 1925 gestichte Vlaamsche Vereeniging van Landbouwkundigen met het eerste Landbouwkundig (later ook Tuinbouwkundig) Congres aan. Daar in 1930 (Antwerpen) ook het Eerste Technisch Congres en het Eerste Congres voor Boek- en Bibliotheekwezen gehouden werden, bestond het Wetenschappelijk Congres van dit jaar uit 8 congressen, waarbij zich in 1932 ook het Congres voor Journalistieke Wetenschap en dat voor Algemeene Kunstgeschiedenis voegden. Waren de congressen tot dan toe „de Vlaamse hogeschool in actie” geweest en hadden ze de rol der ontbrekende wetenschappelijke lichamen vervuld, nu werden ze - na de vernederlandsing van het hoger onderwijs - tot hoog- en toondagen van de Vlaamse wetenschappelijke activiteit, waar op het hoogtepunt 375 sprekers in niet minder dan 240 secties optraden met meer dan 5000 ingeschreven leden. In 1935 ontstond uit de gezamenlijke Regelingscommissie de Vereeniging voor Wetenschap (voorzitter prof. Daels, afgevaardigd-beheerder J. Goossenaerts), die als overkoepelend orgaan voor continuïteit en meer systematisering binnen een ruimere actiekring zou zorgen en o.a. ook organisator was van de congressen, die als belangrijkste middel ter bevordering en bekendmaking van de Vlaamse wetenschap beschouwd werden. In 1936, '38 en '40 hadden er nog 9 congressen plaats, in 1942 konden ze in Gent slechts in beperkte mate doorgaan (1 dag, geen Economisch Congres); in 1944 werd geen congres meer gehouden.

In de naoorlogse jaren zijn de Wetenschappelijke

Congressen na de uitschakeling van Daels en Goossenaerts als instelling verdwenen toch werd er reeds in 1947 aansluitend bij de oude traditie, te Leuven een Filologencongres (het 17de) gehouden en was er in 1949 een apothekerscongres, maar de onderlinge band en de verbinding met de Vereniging voor Wetenschap was verbroken. Ook het Landbouwcongres van 1952 en dat voor Boek- en Bibliotheekwezen in 1953 beschouwden zich in hun telling als voortzetter van de vooroorlogse Congressen.

De pogingen van J. Goossenaerts om na 1950 de gezamenlijke congressen te doen herleven vonden geen weerklank. De breuk in de traditie door de oorlog en door de uitschakeling van vele van de vroegere bezielers bleek te groot. Talrijke jongeren hadden geen contact met de vóór de oorlog voor de Nederlandse wetenschapsbeoefening gevoerde strijd, bij velen heersten onbegrip, wantrouwen of voorzichtigheid. Vooral de vernederlandsing der Rijksuniversiteit te Gent en de gedeeltelijke vernederlandsing van de universiteit te Leuven hadden de wetenschapssituatie zo grondig gewijzigd, dat de tijd van triomfantelijke ontplooiing der Vlaamse Wetenschap definitief voorbij was. (Z. ook Vereniging voor Wetenschap.)

LITERATUUR: A.J.J. van de Velde, *Het Vlaamsch Natuur- en Geneeskundig Congres van zijn oorsprong in 1897 tot in 1944* (1944); - verder de Verslagen van de Rechtskundige Congressen en van de Filologencongressen, de programma's van de Wetenschappelijke Congressen en na 1935 vooral de programma's en verslagen in *Wetenschap in Vlaanderen*.

GILBERT DE SMET